

Tartu Universitet
Det humanistiske og kunstfaglige fakultet
Institutt for fremmedspråk og kulturer
Afdeling for skandinavistikk

(Norsk språk og litteratur)

«Den ligger på den andre siden av [tårget], [ved] siden av [påstkonto:ret]»

En studie av esteres uttale av stumme konsonanter i norsk

Bacheloroppgave

Grete Lepa
Veileder: Antonina Kostina

Tartu
2025

Forord

Tusen takk

Det er flere som fortjener en stor takk for sine bidrag til dette prosjektet.

Tusen takk til alle deltakerne som har bidratt gjennom å stille opp i eksperimentet. Denne oppgaven kunne ikke være gjennomført uten dere.

Tusen takk til veilederen min: Antonina Kostina. Takk for gode råd, støtte og faglig veiledning gjennom hele prosessen. Takk for at du trodde på meg når jeg ikke klarte det.

Tusen takk også til alle vennene og kollegaene mine. Takk for at dere trodde på meg og oppløftet meg gjennom denne prosessen.

Tusen takk til min sjef Anneli Plado - uten din støtte på jobben hadde det ikke vært mulig for meg å oppfylle min drøm om å studere norsk språk og kultur.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
1. Innledning	5
1.1 Problemstillingen og forskningsspørsmål	5
1.2 Oppgavens struktur	6
1.3 Tidligere forskning om uttaleproblemer hos estere	7
1.3.1 Kirstein: en fonologisk studie i esteres uttaleproblemer i norsk	7
1.3.2 Tihonovits: Persepsjon og uttale av de norske vokalene /i/, /y/ og /ɤ:/ hos estisk- og russisktalende studenter	7
2. Teori	10
2.1 Kontrastiv analyse	11
2.2 Uttale av stumme konsonanter	12
2.2.1 Estiske uttaleregler	13
2.2.2 Uttale av stumme konsonanter i norsk	13
2.2.2.1 Bokstav <d>	14
2.2.2.2 Bokstav <g>	14
2.2.2.3 Bokstav <h>	14
2.2.2.4 Bokstav <t>	14
2.2.2.5 Bokstav <v>	14
2.2.3 Forskjeller mellom norske og estiske uttaleregler	15
3. Metode	16
3.1 Design	16
3.2 Utvalg	16
3.2.1 Tekstbøker brukt i norskundervisning	17
3.2.2 Språklærere	18
3.3 Datainnsamling	18
3.3.1 Forberedelse	19
3.3.2 Tekstutvalg	19
3.3.3 Opptak	20
4. Analyse	21
4.1 Informanter	21
4.2 Resultatene av eksperimentet	26
4.2.1 Bokstav <d>	26
4.2.1.1 Bokstav <l> + <d>	26
4.2.1.2 Bokstav <n> + <d>	27
4.2.1.3 Oppsummering av <l>, <n> eller <r> + <d>	28
4.2.1.4 På slutten av stavelser hvor <d> er etter en vokal	28
4.2.1.5 Oppsummering av vokal + <d>	29
4.2.2 Bokstav <g>	30

4.2.2.1 Ord som begynner med <gj> kombinasjon	30
4.2.2.2 Kombinasjon <ig> i slutten av et adjektiv	30
4.2.2.3 Oppsummering av uttale av stum <g>	31
4.2.3 Bokstav <h>	32
4.2.3.1 Kombinasjon <hv>	32
4.2.3.2 Kombinasjon <hj>	32
4.2.3.3 Oppsummering av uttale av stum <h>	33
4.2.4 Bokstav <t>	33
4.2.4.1 <t> i slutten av bestemt form entall intetkjønn substantiver	33
4.2.4.2 Slutten av ordet <det>	34
4.2.4.3 Oppsummering av uttale av stum <t>	35
4.2.5 Bokstav <v>	35
4.2.5.1 Oppsummering av uttale av stum <v>	36
4.2.6 Generelle observasjoner fra eksperimentet	36
5. Diskusjon	38
6. Konklusjon	40
Referanseliste:	41
Vedlegg 1. Samtykkeformen til informanter	43
Vedlegg 2. Spørreskjema til informantenes bakgrunnsinformasjon	45
Vedlegg 3. Tekster til uttaletesten	48
Vedlegg 4. Full oversikt over ordene med stumme konsonanter i tekstene	50
RESÜMEE	51
Annotatsioon	53

1. Innledning

«Den ligger på den andre siden av [tårget], [ved] siden av [påstkonto:’ret]». Dette er en situasjon man som norsklærer ofte opplever når man underviser norsk til estiske elever.

Å lære et nytt språk innebærer mange samtidige prosesser – som å tilegne seg ordforråd, grammatikk, ortografi, og ikke minst uttale. Selv om alle disse aspektene er viktige både i skriftlig og muntlig kommunikasjon, er det uttalen som får mest oppmerksomhet når man snakker. Ifølge språkforsker Kráľová et al. (2021, p. ix) er uttalen en sentral del av muntlig fremstilling, ettersom språkkompetanse ofte vurderes ut fra hvor forståelig og naturlig uttalen er.

Videre kan dårlig uttale hindre forståelsen av det man prøver å uttrykke, og derfor spiller det en stor rolle hvor nært man klarer å etterligne morsmåltalere når man lærer et nytt språk (sst.). Selv om grammatiske feil også kan påvirke kommunikasjonen, er det ofte lettere å forstå talere med god uttale enn dem med perfekt grammatikk, men dårlig uttale (sst.).

I tillegg til å gjøre seg forstått, er god uttale viktig for å unngå stigmatisering. Dårlig uttale kan føre til at man blir oppfattet som mindre kompetent (Oratastic, 2025). Derfor er det fordelaktig å strebe etter en uttale som ligger så nært morsmålsbrukernes som mulig – eller i det minste så forståelig og naturlig som man klarer.

1.1 Problemstillingen og forskningsspørsmål

Formålet med denne forskningen er å kartlegge typiske uttaleavvik med særlig fokus på stumme lyder, slik de forekommer i norskuttalen til studenter med estisk som morsmål ved Skandinavistikk-avdelingen ved Universitetet i Tartu. Datamaterialet består av lydopptak gjort i april og mai 2025. For å få et bredere grunnlag er både bachelor- og masterstudenter inkludert i undersøkelsen.

Det er viktig å undersøke hvordan uttalen av stumme konsonanter avviker blant estiske studenter som lærer norsk som fremmedspråk, da dette kan bidra til en bedre forståelse av hvilke aspekter det bør fokuseres på i undervisningen. En slik innsikt kan gjøre norskundervisningen mer målrettet og effektiv, samtidig som studentene blir mer bevisste på hvilke uttaleaspekter som kan være utfordrende.

Derfor konsentrerer denne studien seg om de vanligste uttaleavvikene knyttet til stumme lyder, og hvordan disse avviker fra uttaleforslagene i *Det Norske Akademis Ordbok* (NAOB). I tillegg vil jeg drøfte mulige årsaker til at disse avvikene oppstår.

I analysedelen av denne oppgaven forsøker jeg å besvare følgende forskningsspørsmål:

1. Hvilke uttaleavvik oppstår blant studenter med estisk som morsmål i uttalen av norske stumme konsonanter?
2. Hvilke avvik er mest gjennomgående?
3. Hvorfor oppstår disse avvikene, og hvilke faktorer kan påvirke studentenes uttale?

Jeg håper at min oppgave kan bli til hjelp til dem som vil finne ut hva som er utfordrende ved stumme lyder for estiske studenter og hva å ha fokus på for å unngå disse avvikene.

1.2 Oppgavens struktur

Oppgaven består av teoridelen, hvor jeg skal gi oversikt over de vanligste uttalereglene av stumme konsonanter basert på Cecilie Sunning Knudsen og Olaf Husbys «Uttaleundervisning» (2020). Jeg bruker også «Eesti keele hääldus» skrevet av E. L. Asu, P. Lippus, K. Pajusalu og P. Teras (Asu et al., 2016) for informasjon om estisk uttale. Bøkene «Andrespråksfonologi» skrevet av Olaf Husby og Marit Helene Kløve (2001) og «Uttaleundervisning» skrevet av Cecilie Sunning Knudsen og Olaf Husby (2020) er brukt for å gi oversikt over norsk uttale og forskjellige aspekter av andrespråkstilegnelse. I tillegg til den empiriske analysen benytter jeg kontrastiv analyse mellom norsk og estisk for å forutsi hvilke aspekter av uttalen av stumme konsonanter informantene kan ha utfordringer med.

I metoddelen av oppgaven presenterer jeg hvilke uttaleregler som er i fokus, og begrunner valget av disse. Jeg beskriver også eksperimentet som ble gjennomført, materialene som ble brukt, og gir en oversikt over informantenes tilegnelse av norsk som fremmedspråk.

Analysedelen gir først oversikt over informantenes bakgrunn basert på spørreskjemaet de har fylt ut. Deretter presenteres og drøftes resultatene fra undersøkelsen, med mål om å identifisere og forklare hvorfor de observerte uttaleavvikene oppstår.

1.3 Tidligere forskning om uttaleproblemer hos estere

Den tidligere forskning som handler om norskkunnskaper blant estere har hatt fokus på skriftlige kunnskaper samt uttale. Jeg fant to oppgaver som fokuserer på uttale.

1.3.1 Kirstein: en fonologisk studie i esteres uttaleproblemer i norsk

Kadri Kirstein (2005) gjennomførte i sin bacheloroppgave «*En kul pil?*» «*Nei - en gul bil!*» en fonologisk studie blant estere for å finne ut hvilke uttaleproblemer i norsk som er mest typisk for dem som har estisk som sitt morsmål. Studien omfattet 13 informanter som hadde lært norsk minimalt i tre år. Bortsett fra én informant, hadde alle bodd i Norge i en periode. Hun fokuserte sin studie på norske og estiske lydsystemer, for hennes formål var å finne ut hvilke lyder som er vanskelige for estere.

Først gjorde hun en kontrastiv analyse av norske og estiske lyder for å forutsi hvilke lyder som kan være problematiske for estere. Basert på det satte hun de forskjellige lydene i norsk inn i Prators vanske-hierarki for å gi en oversikt over hvor vanskelige norske lyder kan være å uttale for estere. (Kirstein, 2005)

For sitt eksperiment testet Kirstein sine informanter med å ha dem å lese inn to tekster, som er for uttaleundervisning, på bånd. Hun gjorde en feilanalyse av båndopptakene for å finne ut om resultatene av kontrastiv analyse og de faktiske feil var de samme. Ifølge hennes feilanalyse hadde estere problemer med norsk /y/-lyd, som ikke finnes i estisk. I konsonantuttale var plosiver de som estere hadde mest problemer med. Både med de vanskeligste aspekter av vokaler og konsonanter, blir minimale par problem, siden de kan være betydningskillende med /y/-lyden og plosiver. I tillegg var en del feil som kom fra skriftbildets interferens siden estisk er et språk hvor man uttaler alle bokstaver, samtidig som norsk har flere stumme bokstaver. (Kirstein, 2005)

1.3.2 Tihhonovits: Persepsjon og uttale av de norske vokalene /i/, /y/ og /ɤ:/ hos estisk- og russisktalende studenter

Daniil Tihhonovits (2022) undersøkte i sin bacheloroppgave ved Universitetet i Tartu hvor godt hører forskjell i de norske vokalene /i/, /y/ og /ɤ:/ russisktalende og estisktalende

studenter og hvordan uttaler de dem selv i sin oppgave *Persepsjon og uttale av de norske vokalene /i/, /y/ og /ʉ/ hos estisk- og russisktalende studenter*. Testene var gjennomført med 12 respondenter.

I persepsjonstesten lyttet respondentene til 30 ord som var minimale par som inneholdte korte og lange lyder av /i/, /y/ og /ʉ/. Ordene var lest av en norsk morsmålstaler for å sikre korrekt uttalelse av ordene. Respondentene lyttet til ordene og bestemte hvilken lyd som var lest og om den var kort eller lang. (Tihhonovits, 2022)

Resultatene til persepsjonstesten viste at både russisk- og estisktalende studenter oppfattet lyden /i/ beste, med mindre feil blant russisktalende respondenter. Lyden /y/ er vanskeligere å fastsette, samt at det er forvekslet med lyden /ʉ/. Estisktalende studenter hadde mindre vansker med /y/ enn russisktalende. I tillegg hørte russisktalende respondenter av og til lyden /i/ istedenfor /y/. Persepsjonen av lyden /ʉ/ var ikke 100%, for det var forvekslet med lyden /y/ noen ganger. Estisktalende respondenter gjenkjente lyden /ʉ/ bedre enn russisktalende. (Tihhonovits, 2022)

I produksjonstesten gjorde respondentene opptak av seg selv av seks eksempler fra de minimale par som de hadde lyttet til før. De uttalte ordene «lire», «lyre», «lure», «litt», «lytt» og «lutt» for å forsikre at alle tre lydene var produsert som lange og korte. Etter det var de båndopptakene lyttet av norske morsmålsbrukere for å finne ut hvilke lyder de hører estisk- og russisktalende studenter å produsere. (Tihhonovits, 2022)

Produksjonstestens resultater konkluderte at studentene hadde minst vansker med å uttale lyden /i/, siden av og til brukte de /y/-lyden istedenfor. Både estisk- og russisktalende studenter hadde like mange feil. Produksjonen av lyden /y/ var bedre blant estisktalende, hvor de forvekslet lyden med /ʉ/ og én gang med /i/, samtidig som russisktalende hadde større prosent av feil, men de produserte bare /i/-lyden istedenfor /y/. Resultatene til /ʉ/-lyden konkluderte at russisktalende gjorde færre feil med å produsere denne lyden med å forveksle det med /y/, men estisktalende brukte /i/-lyden istedenfor i tillegg. (Tihhonovits, 2022)

Tidligere studier om uttaleproblemer hos estiske norskelever har primært fokusert på uttalen av enkeltlyder. I motsetning til dette undersøker min oppgave hvordan det norske skriftbildet påvirker uttalen hos personer med estisk som morsmål. På denne måten kan oppgaven bidra med ny innsikt i en side av norsk uttale som hittil ikke har vært grundig undersøkt i denne målgruppa.

Ettersom norsk har flere spesifikke uttaleregler enn estisk, og fordi uttale i stor grad påvirker hvordan man blir forstått og oppfattet av andre, er det viktig å utvikle en uttale som ligger så nært morsmålsbrukernes som mulig. Derfor har jeg valgt å undersøke om estiske morsmålsbrukere har en tendens til å uttale stumme konsonanter i norsk – noe som kan være påvirket av uttalereglene i estisk.

2. Teori

For å sette denne oppgaven i rammer, er det viktig å definere begrepene *fonetikk* og *fonologi*.

Fonetikken er en gren av lingvistikken som undersøker hvordan språklydene er oppfattet og laget av mennesker og hvordan de blir laget til språkbølger (Theil et al., 1997: 207).

Fonologien undersøker hvordan forskjellige språk utnytter fonetikken (Theil et al., 1997: 207). Det er også studiet av lydmønstrene som finnes i språket. Som en del av diakronisk fonologi, undersøker fonologer hvordan lydsystemer og språklyder har endret over tiden (Britannica, 2025).

Forskjellige språkforskere har ulik mening om denne undersøkelsen av uttale av stumme konsonanter i norsk skulle defineres som fonetisk eller fonologisk. Basert på de definisjonene som jeg har gitt, har jeg valgt å definere denne oppgaven som en fonologisk undersøkelse.

I løpet av årene har forskjellige språkteoriene hatt utgangspunktet at den viktigste delen av å lære et språk, er å mestre de grammatiske reglene av språket, men siden 1980-tallene har fokuset skiftet mer til at målet med å tilegne språket er å utvikle kommunikasjonskompetanse (Hvenekilde og Ryen, 1995: 59). Med forandring av målet til kommunikasjon, har taleferdighetene i språket blitt viktigere.

Selv om kommunikative ferdigheter styrket sin posisjon i 1980-tallet, kom ikke uttaleundervisning i forgrunnen, siden forståelse av innlærerens norsk var sett på som god nok uttale. I løpet av tiden har forskere forstått at man ikke bare kunne fokusere på at innhold av tale er begripelig, men at også formen skulle få oppmerksomhet. Etter den oppfatningen er det blitt mer fokus på hvordan innlærers uttale er. (Knudsen og Husby, 2022: 11, 21)

Det er viktig å legge vekt på uttaleundervisning når man underviser voksne i et fremmedspråk, for dårlig uttale kan hindre kommunikasjon og forståelse (Bjørke et al., 2018: 98). Uttalen skal ha oppmerksomhet i undervisning, for det kan hende at når personen ikke har tilegnet innfødtlik kompetanse i uttale, kan det føre til at deres generelle språklige kompetanse undervurderes. Tvert imot kan det også skje at personens språklige kompetanse overvurderes for de har tilegnet innfødtlik kompetanse i uttale. (Husby og Kløve, 2001: 16)

Siden norsk ikke har et normert talemål, velger norsklærere ofte å undervise «talt bokmål» for å gjøre det lettere for innlærere å forstå skriftspråket i lærebøker. Det er også sett på som en god overgang mellom skriftspråket og talespråket. (Knudsen og Husby: 2020, 11)

Denne oppgaven undersøker hvilke faktorer som påvirker studenters uttale av norsk. En faktor som kan ha innflytelse på uttale, er språkets ortografi. Ortografi har sitt utspring i fra forsøket på å gjengi de lydene som man hører i tale, i skrift (Erelt et al., 2020: 45). Samtidig kan skriftspråket påvirke uttalen til andrespråksinnlærere, ettersom de fleste møter det skrevne språket tidlig i læringsprosessen (Husby og Kløve, 2001: 126).

En annen faktor kan være overføring eller tverrspråklig innflytelse (også kalt *transfer* på engelsk) som innebærer påvirkning fra morsmålet og alle andre språk innlærere har tilegnet (Knudsen og Husby, 2020: 126). Overføringen kan skje i forskjellige aspekter av språket, som grammatikk, lyder eller ord. Det kan skje bevisst eller ubevisst, men bevisstgjøring av elever om likheter og forskjeller mellom språkene de kan, hjelper dem med å utnytte sine eksisterende språkkunnskaper for å lære det nye språket mer effektivt (Bjørke et al., 2018: 54-55).

En beslektet utfordring er overgeneralisering som kan ha påvirkning på fremmedspråklæring, ettersom innlærere tilegner seg en regel og anvender den også i sammenhenger hvor den ikke er gyldig (Husby og Kløve, 2001; 30). Ett eksempel på dette i norsk er bruken av inversjonsregelen i leddsetninger, i tillegg til hovedsetninger. (Berggreen og Tenfjord, 2003: 56).

I tillegg kan fossilisering ha influens til studentenes uttale. Det er et fenomen hvor noen språklige tendenser blir uendret uavhengig av læringstidens lengde, alder eller undervisning. Det kan gjelde noen bestemt konstruksjon av språklæring, men fremdeles bruke feilformene når de ikke er fokusert på konstruksjonen. (Berggreen og Tenfjord, 2003: 56)

2.1 Kontrastiv analyse

Denne oppgaven undersøker uttalen av norske stumme konsonanter blant estiske studenter som studerer norsk ved Skandinavistikk-avdelingen ved Universitetet i Tartu. For å analysere hvilke uttaleavvik som forekommer hos informantene, er det nødvendig å klargjøre hva som menes med begrepet *avvik*.

I denne oppgaven anvendes definisjonen av *avvik* som «være forskjellig (fra)», slik det er formulert i *Det Norske Akademisk Ordbok* (Avvik, NAOB, u.d.). For å vurdere om studentenes uttale følger normerte uttaleregler, sammenlignes deres uttale med uttalereglene presentert i læreboka *På vei* samt med transkripsjonene i *Det Norske Akademis Ordbok*.

For å forutsi hvilke uttaleavvik innlærere kan komme til å gjøre, benytter jeg kontrastiv analysehypotese (KAH). Denne hypotesen innebærer en systematisk sammenlikning av strukturen i morsmålet og målspråket for å identifisere både likheter og forskjeller (Hvenekilde og Ryen, 1995: 59). Kontrastiv analyse ble først introdusert av Robert Lado, som hevdet at vanskelighetsgraden ved å tilegne seg et fremmedspråk henger sammen med hvor forskjellige det er fra innlæreres morsmål (Lado, 1957: 2). I senere tid har fokuset også blitt rettet likheter mellom språk, ettersom dette kan gi verdifull innsikt i språkundervisning.

Lado benyttet strukturalistiske lingvistiske metoder for å sammenlikne språket på ulike nivåer – fonologi, grammatikk, ordforråd og kultur – og fant at kontrastiv analyse var særlig effektiv når det gjaldt uttale (Tajareh, 2015: 1106).

Kontrastiv analyse er nært knyttet behaviorismen, som ser språktilegnelse som en prosess der språkvaner formes gjennom repetisjon. For å utvikle vaner, må konkret stimulus få tilknytning til konkret respons, og den tilknytningen fører til feilene i stor grad. Strukturalismen støtter en lignende idé, der læring innebærer å erstatte gamle vaner med nye. Innenfor dette perspektivet forstås avvik som et resultat av morsmåletts innflytelse på målspråket (Tajareh, 2015: 1107)

I denne bacheloroppgaven benytter jeg kontrastiv analyse for å undersøke hvordan estiske studenter uttaler stumme konsonanter i norsk. Ved å bruke kontrastiv analyse, forsøker jeg å forutsi hvilke uttaleutfordringer som kan oppstå blant innlærere av norsk med estisk morsmål.

2.2 Uttale av stumme konsonanter

I denne delen presenteres en kort oversikt over uttalereglene i norsk og estisk fonologi. Selv om oversikten tar for seg generelle trekk ved uttalesystemene i begge språkene, er hovedfokuset i denne oppgaven mer spesifikt rettet mot uttalen av stumme konsonanter.

Norsk og estisk kommer fra ulike språkfamilier, som betyr at det finnes en del av forskjeller mellom de to språkene. Norsk er et språk som tilhører den indoeuropeiske

språkfamiliens germanske gruppes nordgermanske språk i den østskandinaviske undergruppen (Eberhard et al., 2025). Estisk er et språk som tilhører til den uralske språkfamiliens finsk-ugriske gruppes østersjøfinske språk (Eberhard et al., 2025). Siden norsk og estisk er fra forskjellige språkfamilier, kan det ifølge Lados hypotese av kontrastiv analyse føre til at estere kan ha vansker i tilegnelsen av norsk uttale (Lado, 1957: 2).

2.2.1 Estiske uttaleregler

Estiske språkforskere Asu et al. (2016: 11) påstår at estisk ikke har en uttalestandard som er strengt fiksert. Samtidig mener språkforskere Erelt et al. (2020: 46) at basisen til estisk ortografi er fonetisk eller lydrett, så rettskriving er i overensstemmelse med uttale av språket, som gjør estisk et ortofont språk. Det fører til at estisk ortografi strever å samsvare uttalen av hvert tegn til én eller par lyder som er så nært som mulig (Erelt et al., 2020: 45-46).

2.2.2 Uttale av stumme konsonanter i norsk

Ifølge Norsk Språkrådet (u.d.) finnes det ingen offisielle regler for norsk uttale. I denne oppgaven benyttes imidlertid uttalen av *talt bokmål* som norm, slik den presenteres i læreboka *På vei* og i transkripsjonene i NAOB (*Det Norske Akademisk Ordbok*).

Norsk regnes i stor grad som et ortofont språk (Husby og Kløve, 2001: 126). I språkvitenskapen brukes begrepet *ortofon* for å beskrive et skriftspråk der skriftbildet i stor grad samsvarer med uttalen. NAOB definerer *ortofon* som «samsvarer med uttalen» (Ortofon, NAOB, u.d.). Husby og Kløve (2001: 126) forklarer dette som «at hver bokstav representerer et fonem», men i norsk er det ikke «én-til-én-samsvar mellom språklyd og bokstav» (Simonsen et al, 1988: 21).

Når norsk ikke er ortofont, kan det skape utfordringer, særlig i tilfeller der uttalen avviker fra skriftbildet. Et typisk eksempel på dette er stumme bokstaver som skrives, men ikke uttales. Klassifikasjon av de tilfellene avvikes i noen uttale- og fonologibøker. I denne oppgaven benyttes det tilnærmingen til Knudsen og Husby (2020), slik den er presentert i deres bok *Uttaleundervisning. Fra teoretisk innsikt til praktisk anvendelse i klasserommet*.

Ifølge Knudsen og Husby (2020: 172) finnes det en underkategori innen konsonantuttale som de betegner som stumme konsonanter. Dette refererer til konsonanter som er til stede i skriftbildet, men som ikke uttales i tale (markert i kursiv under). Stumhet til

disse konsonantene er ikke tilfeldig, men avhenger av lydkombinasjonen de forekommer i. Knudsen og Husby kategoriserer dem i fire hovedgrupper. (Knudsen og Husby, 2020: 172)

2.2.2.1 Bokstav <d>

Den første konsonanten som ikke uttales i noen kombinasjoner er bokstav <d>. Når bokstaven <d> oppstår i samme stavelse med <l>, <n> eller <r>, blir den stum, som i ordene <kald>, <hånd> eller <hard>. I tillegg uttales <d> ofte ikke på slutten av stavelser hvor den er etter en vokal. De mest brukte ordene som følger denne regelen er <med> og <ved>, men også for eksempel ordet <glad>. (Knudsen og Husby, 2020: 172)

2.2.2.2 Bokstav <g>

Den andre konsonanten, som ikke alltid uttales, er bokstav <g>, som blir stum i to kombinasjoner. Når ordet begynner med <gj> kombinasjon, uttales ikke <g>, som i ordet <gjærne> eller <gjemme>. Den andre kombinasjonen hvor <g> ikke uttales, er når den finnes <ig> i slutten av et adjektiv, som <rolig> eller <vennlig>. (Knudsen og Husby, 2020: 172)

2.2.2.3 Bokstav <h>

Den tredje konsonanten, som kan utelates i uttale, er bokstav <h>. Den uttales ikke hvis den oppstår i begynnelsen av ordet i kombinasjon <hv>, som i ordene <hvor> og <hjelp> (Knudsen og Husby, 2020: 172).

2.2.2.4 Bokstav <t>

Den fjerde konsonanten, som ikke uttales i bestemte ganger, er bokstav <t>. Den blir stum når den oppstår i slutten av bestemt form entall intetkjønn substantiver, som <huse eller <gulve. I tillegg uttales ikke <t> i slutten av ordet <de. (Knudsen og Husby, 2020: 172)

2.2.2.5 Bokstav <v>

En konsonant som ikke er nevnt av Knudsen og Husby, men som kan bli stum i noen ord, er <v>. Det finnes ikke bestemt kombinasjon hvor bokstaven <v> blir stum, men den oppstår i slutten av noen ord, som ordene <halv> eller <sølv>. Det er ingen uttaleregul om det i tekstboka *På vei* heller, men ordet <halv> er inkludert i ordliste av kapittel 5.

2.2.3 Forskjeller mellom norske og estiske uttaleregler

Både norsk og estisk er sett på som ortofone språk, men norsk har flere forskjell mellom ortografi og uttale enn estisk. Ett eksempel på dette er stumme konsonanter i norsk, som fremdeles finnes i ortografien, men ikke uttales. Siden estisk uttale samsvarer med ortografi mer, kan dette eventuelt ha noen påvirkning på esteres tilegnelsen av standarduttale av de ordene som har bokstaver som ikke uttales.

3. Metode

3.1 Design

Hensikten med denne oppgaven har vært å kartlegge om estiske studenter har uttaleavvik knyttet til norske stumme konsonanter. For å undersøke dette ble det gjennomført et eksperiment der informantene uttalte ord som inneholdt utvalgte stavelseskombinasjoner med stumme konsonanter. Ettersom det, etter min beste kjennskap, ikke fantes eksisterende lydmateriale som kunne benyttes, ble nytt materiale spesiallaget for denne studien. Lydopptakene ble gjort av norskfilologer i april og mai 2025.

En ulempe ved en slik design er at det inkluderer et lite antall informanter. Likevel burde det være mulig å finne noen tendenser som kunne si noe generelt om esteres uttale av norske stumme konsonanter.

3.2 Utvalg

Universitetet i Tartu er det eneste universitetet i Estland hvor man kan lære norsk språk og kultur. Andre steder hvor man kan lære norsk, er private språkskoler hvor studentene ikke lærer språket like intensivt og oftest ikke kommer på like høyt nivå. Derfor ble studentene ved Universitetet i Tartu valgt som informanter for denne undersøkelsen.

Den opprinnelige planen var å undersøke norskstudentene på bachelornivå. Dette hadde gitt en homogen gruppe av informanter, men siden jeg kun ville bruke informanter med estisk som morsmål, førte det til en situasjon der ikke alle studentene kunne være med i undersøkelsen. Det finnes nemlig flere blant studentene som har russisk som morsmål. Disse studentene ble ekskludert fra utvalget siden morsmålet deres er fra en annen språkgruppe enn estisk, som kunne ha hatt en påvirkning på tilegnelse av norsk på en annen måte enn estisk.

Siden ved bruk av så få informanter hadde det vært for lite materiale for å generalisere resultatene, ble det bestemt å utvide informantgruppen med masterstudenter.

Dette i sin tur førte til muligheten til å sammenligne de to gruppenes resultater og se om de muligens strever med samme uttaleutfordringer.

Til sammen ble det 13 studenter som ble delt i to grupper etter utdanningsnivå. Begge gruppene begynte å lære norsk fra bunnen av som bachelorstudenter. I undervisningen hadde begge gruppene brukt Elisabeth Ellingsen og Kirsti Mac Donalds lærebøker *På vei* (2012), *Stein på Stein* (2014) og *Her på berget* (2016).

Én av de gruppene (åtte informanter) begynte å studere norsk høsten 2022, og de er nå bachelorstudentene på sitt tredje og siste år. På bachelornivået er det intensiv språkundervisning i norsk i ett og et halvt år. I tillegg til ren språkundervisning hadde de også andre fag på norsk allerede fra begynnelsen av det andre året. Dette styrket utviklingen av norskkunnskapen, men hadde ikke noe fokus på å rette deres språkproduksjon. Den andre gruppen av informantene (fem personer) begynte norskstudiene høsten 2019 som bachelorstudenter, og de er nå masterstudenter. I tillegg til den ovennevnte læringen har de også deltatt i andre fag, men på masternivå er det mye mindre norsk språkundervisning. Samtidig har de ganske mange fag på svensk. Så denne gruppen har hatt lengre kontakt med norsk, men samtidig færre muligheter til å bruke norsk i løpet av masterstudiene.

3.2.1 Tekstbøker brukt i norskundervisning

For å forstå hva slags uttale man kan forvente hos informantene blir det presentert materialer som ble brukt i deres norskundervisning.

Begge gruppene hadde lært norsk basert på Elisabeth Ellingsen og Kirsti Mac Donalds lærebøker *På vei* (2012), *Stein på Stein* (2014) og *Her på berget* (2016) som alle har ei tekstbok og ei arbeidsbok. Alle inneholder oppgavene for grammatikk, skriftlig utvikling og lytte- og uttaltrening. I lærebøkene brukes og læres det «talt bokmål». Spesielt fokus på uttale er i den første delen av *På vei* tekstboka som hjelper studenter å komme opp til nivå A1 i norsk. Den samme boka presenterer uttale i egne rammer og «til hvert kapittel er det uttaløvelser og oppgaver som trener lytteforståelse» (Ellingsen og Mac Donald, 2012: 3). I begynnelsen av boka presenteres de første uttalereglene i norsk. Der finnes eksempler på både uttale av det norske alfabetet, vokalene, konsonantene, spesielle kombinasjoner og bokstaver som er stumme i begynnelsen av ord. I de ni første kapitlene er det fokus på uttale av lange og korte vokaler på norsk og forskjellige regler av uttaleunntak som er presentert basert på deres forekomst i tekstene. I tillegg finnes det også litt fokus på trykk, varierende lydverdi og stumme lyder.

3.2.2 Språklærere

I tillegg til tekstbøkene og uttaleeksempler informantene har fått fra undervisningsmaterialer kan man anta at også måten deres undervisere snakker på kan ha noen mulig påvirkning på informantenes uttale.

Begge gruppene hadde en estisk norsklærer som underviste dem på alle språkkursene det første et og et halvt året. Denne læreren bruker *talt bokmål* i sin muntlige tale. Hen har også undervist begge gruppene gjennom hele studietiden i tillegg til språkundervisning.

I tillegg har bachelorstudentene også hatt en norsk norsklærer som har undervist dem i løpet av de tre årene de har lært norsk. Læreren selv definerer sin muntlige norsk som trøndersk eller til og med østnorsk, men mente at hen det første året snakket «norsk for utlendinger» med studentene for å gjøre det enklere å forstå hen. I andre året begynte hen å tillate mer variasjon i sin tale og i tredje år forsøkte hen å snakke mer dialekt, men dialekten ble fortsatt blandet med bokmålsnært tale.

Mastersnivåstudentene har også hatt den samme læreren fra Norge, men hen begynte å undervise dem i det tredje året av bachelornivået og hen underviste dem en del på masternivå også.

3.3 Datainnsamling

Det er ulike måter man kan undersøke uttale på. For eksempel kunne man bedt respondentene om å lese opp ordene som er fokus i oppgaven, eller man kunne ha valgt å gjennomføre intervjuer med informanter for å ha mer fokus på spontan språkproduksjon. Ved det første alternativet hadde det direkte vært klart hvilken aspekt av uttalen det ble fokusert på, og det kunne ha hatt en påvirkning på informantenes uttale av disse ordene. Ved det andre alternativet kunne det ha blitt slik at ikke alle ordene som jeg mente var nødvendige for min oppgave, ville ha blitt inkludert i informantenes tale. Derfor ble det bestemt å gjennomføre et eksperiment hvor informantene skulle lese høyt fire forbestemte tekster. Høytlesningen av tekstene ble spilt inn i form av lydopptak. På denne måten håpet jeg å utelukke situasjonen der informantene skulle konsentrere seg på prestasjon av uttalen av noen konkrete ord.

Det som alle informantene fikk vite før deltakelse i eksperimentet var at målet med oppgaven var å få oversikt over deres ferdigheter i muntlig norsk, og hvordan lydopptakene vil bidra til oppgaven.

3.3.1 Forberedelse

Før eksperimentet fikk informantene to skjemaer. Det ene handlet om deres samtykke og ga opplysninger om hvordan lydopptakene ville bli brukt og at all informasjon som skulle samles under eksperimentet ville bli brukt anonymt. Samtykkeformen er inkludert i vedlegg 1.

1. Alle informantene ga sitt samtykke til å bruke lydopptakene deres i denne undersøkelsen.

Det andre skjemaet var et spørreskjema der informantenes bakgrunnsinformasjon ble samlet inn. Bakgrunnsinformasjonen omfattet blant annet personlige opplysninger, og språkbakgrunn før de begynte å lære norsk og språkferdigheter i norsk. Spørreskjemaet er inkludert i vedlegg 2.

Etter å ha utfylt begge skjemaene, fikk informantene et ark med fire tekster som de skulle lese opp høyt.

3.3.2 Tekstutvalg

Det ble bestemt å bruke fire tekster. For å sikre at tekstene skulle ha en variasjon av ord og at det ikke skulle føles som man hadde inkludert alle ord med stumme konsonanter i én tekst.

Alle de fire utvalgte tekstene inneholdt noen stumme konsonanter. De to første tekstene har større fokus på ord som inneholder stum <d>. I tillegg hadde den andre teksten noen ord som hadde stum <g> i slutten av adjektiv. Den tredje teksten hadde flest ganger ordet <det> og stum <h> i begynnelsen av ord. Og den fjerde teksten ble valgt for å sjekke uttale av <t> når den markerer bestemt form av entall intetkjønn i substantiver samt stum <h> i begge kombinasjonene.

Tekstene ble valgt ut fra lærebok *På vei* for å sikre at informantene hadde jobbet med dem før. For å få variasjon i ordforrådet og vanskelighetsgrad (selv om alle tekstene var på et nybegynnernivå), ble det valgt ut to tekster fra de første kapitlene av boka (på nivå A1), og én dialog fra midten av boka og den siste, litt vanskeligere, teksten fra den andre delen av boka (begge to på nivå A2).

Tekster fra *På vei*, som er enklere enn de neste bøkene «Stein på Stein» og «Her på berget», ble valgt ut så at informantene ikke skulle fokusere seg på vanskelige ord og deres uttale, men for å se hvilke aspekter av uttale av stumme konsonanter de hadde tilegnet og få dem å lese så naturlig som mulig. Tekstene finnes i vedlegg 3.

Også i selve opplesningsprosessen startet informantene med de enklere tekstene. Dette ble brukt som et slags oppvarming slik at informantene skulle kunne roe seg ned mens

de leste tekstene høyt. Fire tekster ble også valgt ut med håp om å ha et slags slitende effekt. Tanken var at informantene skulle komme seg inn i dem og jo lengre de kom med lesningen desto mer naturlig skulle deres lesning og uttale være.

3.3.3 Opptak

Før tekstene skulle leses opp, fikk informantene tekstene på et ark og kunne ta tid å sette seg inn i dem. Da de hadde bestemt at de var ferdig, leste de dem høyt opp. Opplesningen ble spilt inn om lydopptak. Informantene hadde muligheten til å lese teksten opp flere ganger. Da de var fornøyde med resultatene, kunne de bestemme hvilke av lydopptakene skulle brukes i analysen. Basert på en tidligere oppgave forsøkte jeg å gjennomføre innspillingen av lyd på et sted som var best tilegnet for det. Derfor ble eksperimentet gjennomført på universitetet i et rom som reduserer ekkoet og støyen utenfra. I tillegg brukte informantene in-ear høretelefoner med mikrofon for å forsikre høyere kvalitet av lydopptakene.

4. Analyse

I denne delen av oppgaven ser jeg nærmere på uttalevariasjoner som avviker fra standarden av *talt bokmål* som opptrer i lydopptakene jeg har spilt inn. Analysen av uttale av stumme konsonanter er blitt organisert basert på klassifikasjonen til Knudsen og Husby (2020). Det gis en oversikt over hvordan studenter med estisk morsmål uttaler stumme konsonanter, hvilke er de mest gjennomgående avvik, og i tillegg skal det prøves å gi begrunnelser til hvorfor disse avvikene kunne ha oppstått.

For å gjøre tydelig forskjell på skriftbilde og uttale av ord, gis alle ordene og bokstavene som analyseres i oppgaven i deres skriftbilde i vinkelparentes. I tillegg bruker jeg hakeparentes for å markere uttaletranskripsjonen. Transkripsjonen stammer stort sett fra NAOB, men har delvis blitt modifisert av meg siden NAOB ikke inneholder alle nødvendige former for oppgavens transkripsjoner.

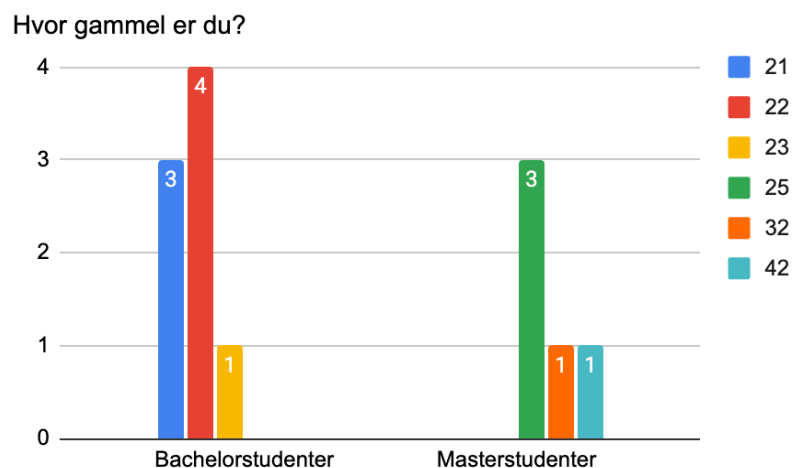
4.1 Informanter

For å skille de to gruppenes svar, ble det i spørreskjemaet spurt på om de studerer norsk på bachelor- eller masternivå.

Mitt eksperiment hadde til sammen 13 informanter. Åtte av dem studerer på bachelor- og fem på masternivå.

Utdanningsnivået til informantene gir oversikt over hvor lenge de har lært norsk og på hvilket nivå de bruker norsk i seminarene som er knyttet til deres faglige kunnskaper.

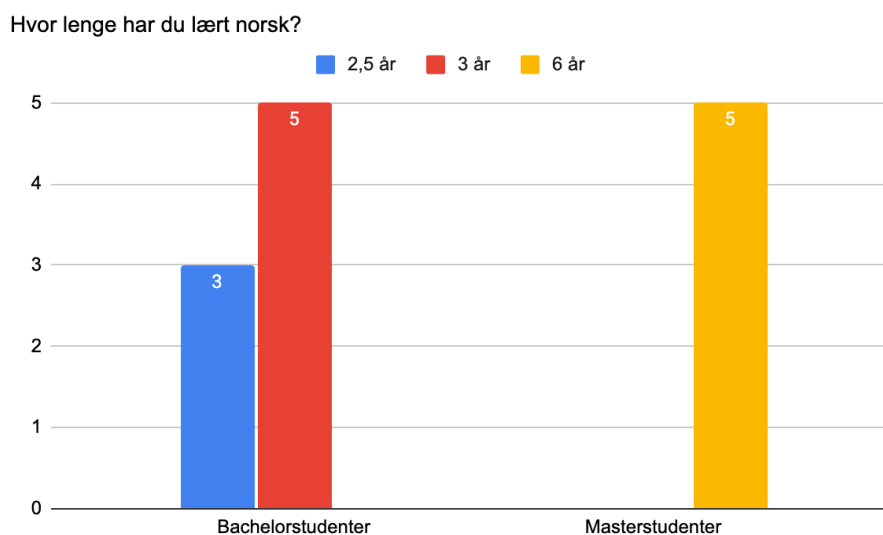
Siden informantenes alder kan ha påvirkning på hvordan de tilegner et nytt språk, ble det i spørreskjemaet spurt hvor gamle informantene var.

Figur 1. Oversikt over informantenes alder

Bachelorstudentenes alder var mellom 21 og 23 år, hvorav tre informanter var 21 år gamle, fire av dem var 22 år og én var 23 år gammel. Blant masterstudenter var tre informanter 25 år gamle, én var 32 og én var 42 år gammel.

For å få oversikt over hvor lenge studentene hadde lært norsk, ble dette spørsmålet lagt til spørreskjemaet.

Figur 2. Tiden informantene har lært norsk

Informasjonen om hvor lenge studenter har lært norsk gir oversikt over når de begynte å lære norsk og hvor lenge de har hatt å lære språket. Det kan også vise hvor mye erfaring informantene har med norsken.

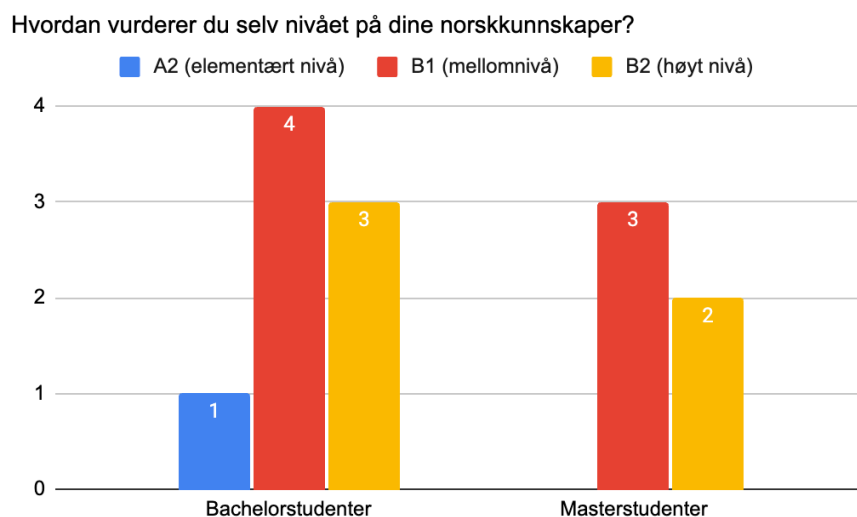
Blant bachelorstudentene svarte tre at de hadde lært norsk i 2,5 år og fem av dem i tre år. Her er nok forskjellen i svarene basert på hvordan informantene hadde definert lengden av norskstudiene. De begynte å lære norsk i september 2022 og eksperimentet ble gjennomført i april 2025. Det betyr at informantene hadde lært norsk i to år og åtte måneder.

Alle fem masterstudentene svarte at de hadde lært norsk i seks år.

Basert på bachelorstudiene som informantene har gjennomført, skulle de ha nådd opp til B1.2 nivå i sine norskkunnskaper. I tillegg har de utviklet sin forståelse av språket gjennom seminarene som norsk litteratur, muntlig og skriftlig framstilling og tekstanalyse.

Men for å få oversikt over informantenes oppfatning av deres egentlige språknivå i norsk, spurte jeg i spørreskjemaet hvordan informantene selv vurderte sine norskkunnskaper.

For å hjelpe dem å vurdere sine norskkunnskaper, hadde de beskrivelsen av språkferdigheter som de er gitt i «Det felles Europeiske rammeverket for språk: Læring, undervisning, vurdering» (2020: 185). Selv om informantene hadde beskrivelsene, kan man ikke være sikker på at de kan plassere sine norskkunnskaper riktig eller at de forstår nøyaktig hva de innebærer.

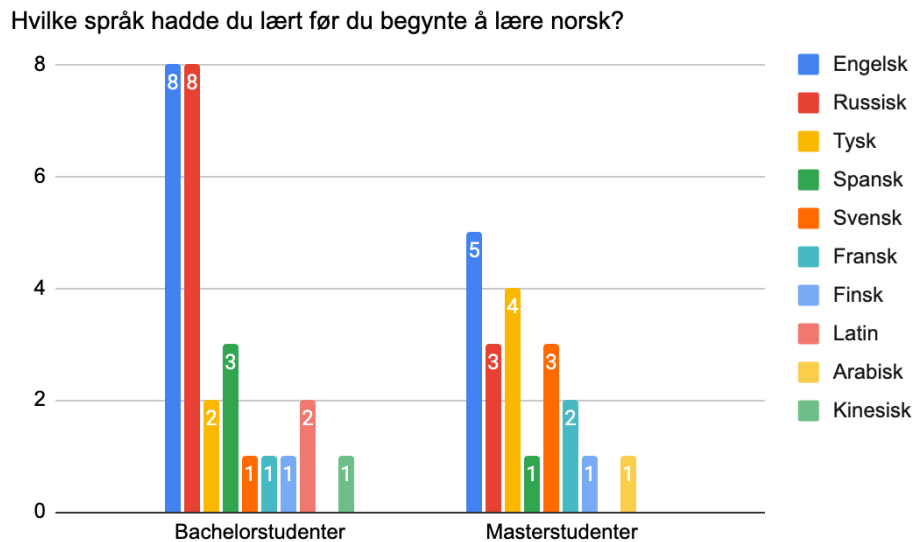

Figur 3. Nivået av norskkunnskaper av bachelor- og masterstudenter

Blant bachelorstudentene svarte én person at hens kunnskaper er på nivå A2, mens fire av dem plasserte sine kunnskaper på nivå B1 og tre av dem syntes de har oppnådd nivå

B2 i norsk. Blant masterstudentene vurderte tre informanter sine norskkunnskaper til nivå B1 og to informanter synes de hadde oppnådd nivå B2 i norsk.

Siden ulike språkssystemer og tidligere tilegnede språk kan ha påvirkning på tilegnelse av norsk, ble informantenes erfaringer med andre språk undersøkt. Informantene skulle skrive hvilke andre språk de hadde lært før de begynte å lære norsk og hvordan de vurderer sine kunnskaper i disse språkene.

Figur 4. Informanters språkbakgrunn før de begynte å lære norsk

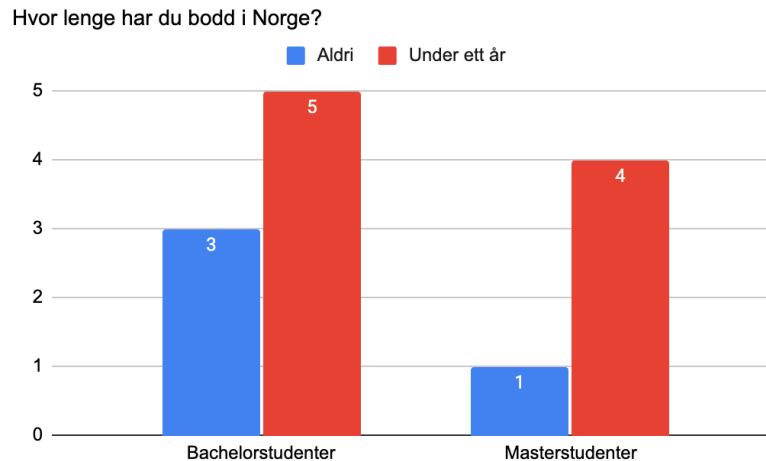
Alle bachelorstudentene hadde skaffet seg veldig god kompetanse (B2, C1 eller C2 nivå) i engelsk før de begynte å lære norsk. I tillegg hadde de lært en del av andre språk med varierende nivåer fra A1 til B1, som russisk, spansk, fransk, svensk, tysk, latin, finsk og kinesisk. Det er også obligatorisk for alle å ta latin i vårsemesteret i det første bacheloråret.

Også alle masterstudentene hadde skaffet seg veldig god kompetanse i engelsk (mellom B2 og C2). I tillegg ble det nevnt en del andre språk med varierende nivåer fra A1 til B1. Informantene hadde lært seg russisk, fransk, spansk, tysk, svensk, finsk og arabisk.

Gode kunnskaper i engelsk kan støtte tilegnelsen av norsk siden begge språkene er germanske, og det er en del aspekter som er like i de to språkene. Engelsk har også bokstaver som ikke uttales i visse kombinasjoner, og det kan hjelpe å overføre denne kunnskapen til norsk.

Kunnskaper i svensk kan støtte eller hindre norsk uttale siden de to språkene er veldig like, men likevel er ulike. Ett eksempel som kan nevnes som relevant for denne oppgaven er uttale av bokstav <t> i slutten av ordet i bestemt form entall i intetkjønns substantiver.

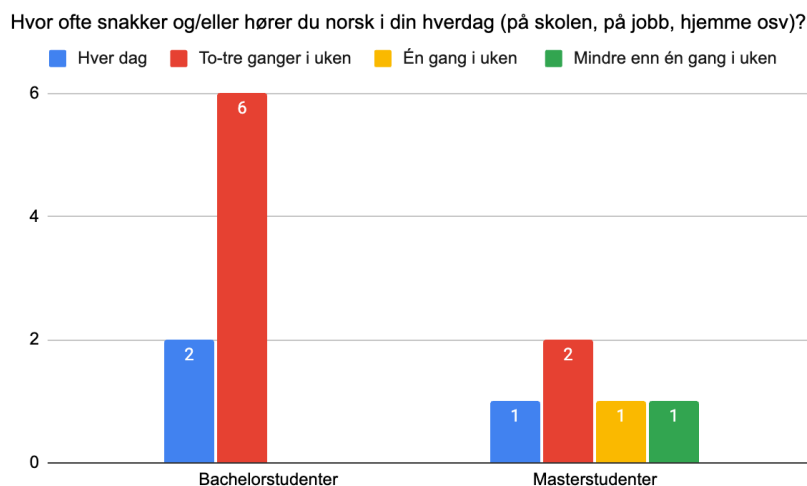
Siden opphold i et autentisk språkmiljø kan påvirke uttalen av et språk i stor grad, ble det i spørreskjemaet spurt om hvor lenge informantene hadde bodd i Norge. Et slik språklig input kan påvirke informantenes norskkunnskaper positivt, for det gjør det mulig å høre språket rundt seg i naturlig miljø, ikke bare i klasserommet.

Figur 5. Perioden informanter har bodd i Norge

Fem bachelorstudenter svarte at de hadde bodd i Norge under ett år, og tre sa de aldri hadde bodd i Norge. Fire masterstudenter svarte at de hadde bodd i Norge under ett år, og én av dem hadde aldri bodd i Norge.

Oversikt over hvor ofte informantene snakker eller hører norsk i hverdagen gir informasjon om hvor mye input av norsk de har i sitt liv. Dette kan i sin tur ha påvirkning på studentenes uttale. Derfor ble det spurt hvor ofte informantene snakket og/eller hørte norsk i hverdagen, for eksempel på skolen, på jobb, hjemme eller andre steder for å finne ut hvor mye input av norsk de hadde i sitt liv.

Figur 6. Oversikt over hvor ofte informanter snakker eller hører norsk i hverdagen

Blant bachelorstudenter svarte to informanter at de snakket eller hørte norsk hver dag, og seks informanter sa at de gjorde det to-tre ganger i uken.

Én masterstudent snakket eller hørte norsk hver dag, to gjorde det to-tre ganger i uken, én av dem én gang i uken og én av dem mindre enn én gang i uken.

4.2 Resultatene av eksperimentet

I resultatdelen blir det vist hvilke problemer informantene møtte ved uttale av stumme konsonanter i norsk. I analysen sammenlignes studentenes uttale med standarduttale. Uttalen kartlegges og utfordringene som ble møtt i løpet av analysen presenteres. Hensikten med analysen er å finne ut hvordan studenter uttaler stumme konsonanter i norsk og hva kunne påvirke deres uttale. Tabellen med alle ordene som ble analysert finnes i vedlegg 4.

4.2.1 Bokstav <d>

4.2.1.1 Bokstav <l> + <d>

Ordene	Standarduttale	Frekvens	Tekst nr
melding	[me`l:iŋ]	1	1
unnskyld	[u`nʃyl]	2	4

Tabell 1. Stum <d> i samme stavelse med <l>

Tekstene inneholdt ordet <melding> én gang, og det var i den første teksten. Det var ni personer ut av tretten som uttalte <d> i ordet <melding>. Det var flere masterstudenter som avvek her sammenliknet med bachelorstudentene. Det var bare én masterstudent som ikke avvek fra standarduttalen, men blant bachelorstudentene var det tre som sa det ifølge standarden.

Ordet <unnskyld> forekom i tekstene to ganger, hvorav begge gangene i den fjerde teksten. Det var ett ord som nesten alle uttalte ifølge standard, og det var bare én person som uttalte det med <d> begge gangene. Det var også én informant som ikke brukte standarduttale én av de to gangene. Begge personene som avvek fra standarduttalen, var bachelorstudentene. Dette kan tyde på at mesteparten av informantene har tilegnet NAOB sin uttaleforslag for ordet.

4.2.1.2 Bokstav <n> + <d>

Ordene	Standarduttale	Frekvens	Tekst nr
sender	[se`n:ər]	1	1
kornblandinger	[ko:rnbla`n:iŋər]	1	2
Egelundveien	[egelun:væiøn]	6	4

Tabell 2. Stum <d> i samme stavelse med <n>

Ordene i denne gruppen hadde mer variasjon i uttalen. Ordet <sender> er inkludert i den første teksten én gang. Det var uttalt med bokstav <d> av sju personer. Her var det nesten ingen forskjell på uttalen av bachelor- og masterstudentene. Halvparten av bachelorstudentene og to ut av fem masterstudentene fulgte standarduttalen, som viser at uttalen av dette ordet ikke helt er tilegnet av informantene.

Gatenavnet <Egelundveien> finnes i den fjerde teksten seks ganger, og det uttales med bokstav <d> av tre eller fire informanter, siden én av dem uttalte <d> i tre tilfeller ut av seks. Alle som brukte <d> i sin uttale, var bachelorstudenter. Alle masterstudentene klarte å uttale ordet ifølge NAOB sitt uttaleforslag hver gang.

Ut fra resultatene kan vi se at den største utfordringen hadde informantene med ordet <kornblandinger>. I begge gruppene var det bare én informant som ikke avvek fra standarduttalen i uttalen sin. Masterstudenten som klarte å uttale ordet som forutsatt, hadde

bodd i Norge i noen måneder hvert år opp til hen fylte seks år. Selv om hen ikke snakket norsk selv da, var hen i det norske språkmiljøet, og det kunne ha hatt påvirkning på hennes norske uttale. Bachelorstudenten hadde vært på norskkurs på nivå B2 i Norge, som betyr at hen hadde hatt mer input fra norsk enn kurskameratene. Noe som kunne ha hatt påvirkning på hens uttale.

4.2.1.3 Oppsummering av <l>, <n> eller <r> + <d>

For å oppsummere uttalen av bokstav <d> når det står i samme stavelse med <l>, <n> eller <r>, viser resultatene at nesten alle informantene avvok fra standarduttalen i ordene med denne stavelseskombinasjonen. Det var kun to personer (én fra hver av gruppene) som klarte å uttale alle eksempelordene ifølge NAOB sitt uttaleforslag.

En mulig forklaring på de resultatene er at informantene allerede lærte ordet <unnskyld> i det første kapittelet av *På vei* tekstboka, og derfor hadde de hatt tid til å lære uttalen. I tillegg er det mest sannsynligvis ordet som er mer frekvent under læringsprosessen enn ordet <melding>. Selv om ordene <sender> og <melding> skulle også være kjente, men det viser at ikke alle har klart å implementere den lærte uttaleregelen. Det kan også være at siden ordene <melding> og <sender> var i den første teksten informantene leste inn, var de nervøse og kunne ha glemt regelen, samtidig som ordet <unnskyld> forekom i den fjerde og siste teksten.

Ordet <kornblandinger>, fulgt av <Egelundveien>, hadde mest avvik fra standard. Begge ordene er sammensatte ord og det at kombinasjonen med stum <d> ikke oppstår i slutten av ordet, kan være grunnen til at informantene ikke brukte NAOB sin uttalestandard. Det antas også for en del av informanter uttalte stum <d> når det var i midten av ordet i ordet <melding>.

4.2.1.4 På slutten av stavelser hvor <d> er etter en vokal

Ordene	Standarduttale	Frekvens	Tekst nr
med	[me:]	5	1, 2
ved	[ve:]	1	4
glad	[gla:]	1	3
brød	[brø:]	4	1, 2

Tabell 3. Ordene med vokal + <d> på slutten av stavelser

Resultatene av uttalen i denne kombinasjonen er ganske like for alle ord. I denne gruppen var det ett ord hvor ingen av informantene avvek fra NAOB sitt uttaleforslag, og dette ordet var adjektiv <glad> som forekom én gang og i den tredje teksten.

Ordene <med> og <brød> var uttalt ifølge standarduttale av nesten alle informantene. Ordet <med> oppstår fem ganger totalt, og i tekstene én og to. Av alle de gangene, var det bare to samme personer som uttalte <d>-en i slutten av ordet. Her kan man se forskjell på bachelor- og masterstudentene siden begge som uttalte <d>-en var bachelorstudenter.

Ordet <brød> hadde samme resultatet. Dette ordet forekom fire ganger i tekstene én og to, og to personer uttalte den stumme <d>-en. Den eneste forskjellen var at én av informantene brukte <d> tre av fire mulige ganger.

Ordet som var mest utfordrende i denne stavelseskombinasjonen, var ordet <ved>. Dette ordet forekom én gang i teksten fire. Sju av 13 personer uttalte ordet som [ve:d]. Fem bachelorstudenter av åtte og to masterstudenter av fem klarte ikke å uttale dette ordet ifølge standarduttale. Som med alle ordene i denne stavelseskombinasjonen, var det flere bachelorenn masterstudenter som uttalte den stumme <d>-en.

4.2.1.5 Oppsummering av vokal + <d>

For å generalisere resultatene i denne regelgruppen, kan man si at det var to personer på bachelornivå som ikke uttalte alle ordene, bortsett fra <glad>, ifølge standarduttale. Dette kan tyde på at de fleste av studentene har lært å implementere den lærte uttaleregelen.

En annen mulig forklaring kan være at de fleste av ordene oppstår ofte i tekster. Ifølge de vanligste norske ords frekvensordliste som er komponert under en undersøkelse i regi av Universitetet i Bergen, og basert på tekster fra aviser og romaner, er ordet <med> i topp 13, ordet <ved> er nummer 40 og ordet <glad> er nummer 372 i topp 500 ord. Det viser at alle de ordene oppstår relativt ofte i vanlige tekster (Korrekturavdelingen, u.d.).

Selv om ordet <brød> ikke er i frekvensordliste, er det et ord som ofte er i bruk på elementærnivå i språkundervisningen i tekstbøker.

I tillegg er alle de fire ordene noen som studentene lærte veldig tidlig i norskstudiene, så de har hatt tid til å lære standarduttale. Unntaket var ordet <ved>, som er preposisjon og substantiv som er også lært ganske tidlig, men som ikke brukes så ofte som for eksempel preposisjon <med>. Det kan hende at studentene har mer fokus på riktig uttale i begynnelsen

av studiene, og de ordene som er lært korrekt da, blir automatisert, og de klarer å uttale dem uten avvik etterpå.

Resultatene viser også at hvis noen ikke har klart å lære å bruke uttaleregelen av ordene, uttaler de ordene på samme måte gjennomgående i alle ordene i denne regelkategorien. Det vises at uttalen av de to studentene har fossilisert før de har oppnådd den forutsatte uttalen (Knudsen og Husby, 2020: 22).

4.2.2 Bokstav <g>

4.2.2.1 Ord som begynner med <gj> kombinasjon

Bokstaven <g> uttales ikke når det finnes i begynnelsen av ordet i <gj> kombinasjon, som i ordet <gjerne> [jæ:rnə]. Mitt utvalg inkluderte ikke noen ord med denne begynnelsen, og derfor var det ikke mulig å sjekke om informantene hadde strevd med denne kombinasjonen eller ikke.

Grunnen til at eksemplene med denne stavelseskombinasjonen i begynnelsen av ord ikke ble tatt med er at jeg først valgte tekstene for å ha en bredere oversikt over problematiske sider av uttale i norsk. Etter å ha gjort utvalget, sjekket jeg ikke veldig nøye om alle aspektene ved stumme konsonantene ble inkludert i tekstene.

4.2.2.2 Kombinasjon <ig> i slutten av et adjektiv

Den andre kombinasjonen hvor bokstaven <g> ikke uttales, er når den oppstår i slutten av et adjektiv som ender med <ig>.

Ordene	Standarduttale	Frekvens	Tekst nr
vanlig	[va:ˈnli]	2	2
hyggelig	[hyˈg:(ə)li]	2	3, 4
selvfølgelig	[selføˈlg(ə)li]	1	4

Tabell 4. Adjektiver med <ig> i slutten av ordet

Ordet <vanlig> forekom to ganger den andre teksten, og ordet <hyggelig> oppstod én gang både i den tredje og den fjerde teksten. I tillegg hadde den fjerde teksten én gang ordet <selvfølgelig>.

Mesteparten av de ordene ble uttalt ifølge standardene. Unntaket var ordet <vanlig>, hvor én av bachelorstudentene ikke uttalte ordet ifølge standarduttale. Denne informanten uttalte ordet med <g> begge gangene den forekom i tekstene. Men både <hyggelig> og <selvfølgelig> ble uttalt uten <g> av alle informantene.

4.2.2.3 Oppsummering av uttale av stum <g>

Basert på resultatene er det klart at informantene ikke strevde med denne uttaleregelen. Selv om det var én person som avvek i uttalen av ordet <vanlig>, uttalte hen de andre adjektivene ifølge NAOB sin uttaleforslag. Begge ordene som hen ikke uttalte ifølge normen, forekom i den andre teksten som informantene skulle lese opp, mens de resterende ordene som var uttalt ifølge standarden, forekom respektivt i den tredje og fjerde teksten. Det kan være at når hen leste opp den andre teksten, var hen fremdeles litt nervøs og kunne glemme regelen på grunn av det, og når hen kom til de to siste tekstene, hadde hen roet seg ned, og hens uttale ble mer naturlig. Siden hen ikke avvek i alle ordene, kan det ikke sies at hen ikke har lært å implementere denne uttaleregelen.

En annen mulig forklaring til at informantene nesten ikke avvek fra standarduttalen i uttalen av <ig> i sluttposisjonen kan være at stum <g> i slutten av adjektivene med <ig> er mer frekvent, og derfor har studentene hatt tid å anta denne regelen.

I lys av de resultatene, kan man spørre seg om engelsk også kan ha spilt noen rolle i tilegnelsen av denne uttaleregelen hos informantene. Selvfølgelig kan man ikke påstå noe konkret, men engelsk har også flere tilfeller hvor bokstaven <g> ikke uttales, som i kombinasjonen <gn> eller <gh>. Derfor uttales ikke <g>-en i ordene <sign> eller <high>. Informantenes gode engelskkunnskaper kan være en fordel i tilegnelsen av denne regelen.

En typisk påvirkning fra svensk var også representert i materialet. Dette eksemplet kom fra én av masterstudentene som hadde lært svensk før hen begynte å lære norsk. I ordene som inneholdt kombinasjonen <rg>, uttalte hen det som [rj], som ikke er typisk i norsk, men er uttaleregelen i svensk. Derfor uttalte hen ordene <Norge> og <torget> som [norje] og [torje]. Her kan man se at hens svenskunnskaper har hatt en negativ påvirkning til hens norskunnskaper siden hen har overført svensk uttaleregelen.

Samtidig uttalte hen eller ingen informanter med svenskunnskaper ikke stum <t> i slutten av intetkjønns bestemt form entall i substantiver selv om det kunne forventes på grunn

av uttaleregler på svensk. Dette kan tyde på at informantene med svensk bakgrunn har jobbet bevisst med sin norskuttale for å ikke overføre uttalen fra svensk.

4.2.3 Bokstav <h>

4.2.3.1 Kombinasjon <hv>

Bokstaven <h> uttales ikke når det oppstår i kombinasjonen <hv>.

Ordene	Standarduttale	Frekvens	Tekst nr
hvalkjøtt	[va:lçøt:]	1	3
hva	[va:]	1	3
hvor	[vor:]	2	4

Tabell 5. Ord med <hv> kombinasjon

Spørreordene <hva> og <hvor> forekom i tekstene alt sammen tre ganger. Ordet <hva> oppstod én gang i teksten tre og ordet <hvor> oppstod to ganger i teksten fire. Resultatene viser at alle informantene uttalte hver gang ordene som forventet. Det viser at alle studentene har lært å uttale de ordene med standarduttale.

Tekst tre hadde også ett ord som følger samme regelen, men som ikke er et spørreord. I ordet <hvalkjøtt> var det to informanter som uttalte bokstaven <h>, hvorav én av dem var bachelorstudent og den andre masterstudent.

4.2.3.2 Kombinasjon <hj>

Den andre kombinasjonen hvor bokstaven <h> ikke uttales, er <hj>.

Ordene	Standarduttale	Frekvens	Tekst nr
hjelp(en)	[jelp(en)]	2	4

Tabell 6. Ord med <hj> kombinasjon

Tekst fire inneholdt ordet <hjelp> to ganger. Her var det tre studenter som strevde med uttalen av dette ordet – to bachelorstudenter og én masterstudent.

Én av bachelorstudentene som uttalte <h>-en var den samme som gjorde det med <hv>.

4.2.3.3 Oppsummering av uttale av stum <h>

Basert på resultatene kan man anta at mesteparten av informantene har lært å implementere denne uttalerregelen. Forskjellen mellom uttale av spørreord og andre ord med samme regelen kan komme fra hvor ofte informantene har brukt eller hørt ordene. Når man begynner å lære norsk, er hv-spørreord et av de første ordene som man lærer for å snakke om hva man heter og hvor man kommer fra. Det betyr at studentene har hørt disse ordene mange ganger, og læreren har bevisstgjort hvordan man uttaler dem fra begynnelsen av. Derfor har studentene hatt tid til å bli vant til denne kombinasjonen og dens uttale.

Én annen forklaring kan være at muligheten til å bo i språkmiljøet kunne ha hatt positiv påvirkning på informantenes språkkunnskaper. Uttalen av [hva:lçøt:] istedenfor [va:lçøt:] var uttalt av informantene som ikke har bodd i Norge. I tillegg var <h>-en uttalt i <hj>-kombinasjon av informantene som ikke har bodd i Norge.

4.2.4 Bokstav <t>

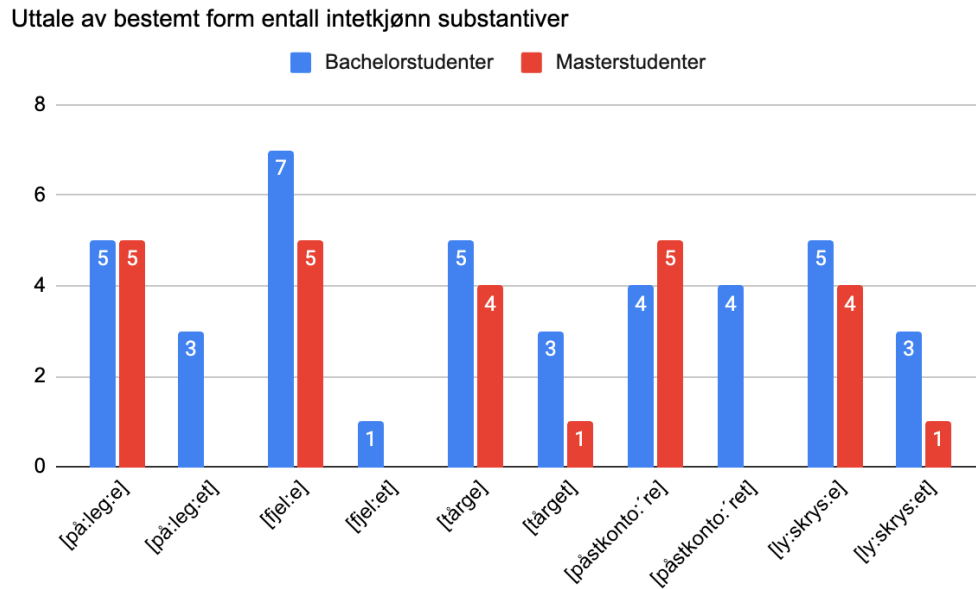
4.2.4.1 <t> i slutten av bestemt form entall intetkjønn substantiver

Bokstav <t> uttales ikke når det markerer bestemt form entall for substantiver som er i intetkjønn.

Ordene	Standarduttale	Frekvens	Tekst nr
pålegget	[på:leg:e]	1	2
fjellet	[fjel:e]	1	3
torget	[tårge]	1	4
postkontoret	[påstkonto:'re]	1	4
lyskrysset	[ly:skrys:e]	1	4

Tabell 7. Ord i bestemt form entall intetkjønn

Alle de ordene oppstår én gang i tekstene, hvorav ordet <pålegget> finnes i den andre, <fjellet> i den tredje og ordene <torget>, <postkontoret> og <lyskryset> er i den fjerde teksten.

Figur 7. Oversikt over uttale av bestemt form entall intetkjønn substantiver

Uttalen av disse ordene er litt varierende. Bachelorstudentene avvok i uttalen i alle de ordene, mens masterstudentene avvok bare i to av fem ordene. Bachelorstudentene avvok i uttale av ordet <fjellet> én gang, ordet <torget> to ganger, ordene <pålegget> og <lyskryset> tre ganger og ordet <postkontoret> fire ganger. Det var én person som uttalte <t> i hvert ord, én person som brukte <t> i to av ordene, én person som uttalte bokstaven <t> i tre av ordene og to personer som uttalte <t>-en i ett av ordene.

Èn masterstudent uttalte <t>-en i ordene <torget> og <lyskryset>, hvorav avviket ble gjort av den samme personen.

4.2.4.2 Slutten av ordet <det>

Bokstaven <t> blir også borte i uttale i slutten av ordet <det>.

Ordene	Standarduttale	Frekvens	Tekst nr
det	[de:']	18	2, 3, 4

Tabell 8. Ordet <det> i tekstene

I de fire tekstene som informantene leste opp, forekom dette ordet til sammen 18 ganger (i tekstene to, tre og fire). Dette ordet var alltid uttalt som NAOB sin uttaleforslag av alle studentene. Dette kan tyde på at siden ordet <det> oppstår frekvent (nummer 3 i frekvensordliste), har det vært nok input i studentenes norsklæring at alle har lært å si det uten avvik (Korrekturavdelingen, u.d.).

4.2.4.3 Oppsummering av uttale av stum <t>

Når bokstaven <t> markerer bestemt form entall av substantivet i intetkjønn, er det viktig at norsktaleren klarer å forstå meningen av ordet, for <t>-en kan også markere fortiden i verb, som i ordet <luktet> [lo`ktət]. Resultatene av eksperimentet viser at mesteparten av informantene gjorde forskjell på denne distinksjonen og skilte forekomsten av de ulike ordklassene siden de ikke uttalte <t>-en når den var i sluttposisjonen av substantiv. Dette er illustrert av at i den tredje teksten oppstår tre verb i preteritum form som hadde bokstaven <t> i slutten, og alle informantene uttalte bokstaven <t> der. Informanten som brukte <t>-en i hvert ord, vurderte sine norskkunnskaper til nivå A2. Derfor kan det være at hen ikke alltid klarte å gjenkjenne bestemt form av intetkjønn substantivet.

Èn av informantene uttalte <t>-en i den siste teksten, men ikke i den andre eller tredje teksten. Det kan påpeke at studenten ble mer sliten da hen leste den siste teksten og derfor avvek hen i uttalen.

Et funn var at fem av informantene ikke uttalte bokstaven <t> i slutten av ordet <havregrøt> [ha`vrəgrø:t]. Det var tre bachelor- og to masterstudenter som ikke gjorde det. Det kan være et resultat av at de blandet slutten av ordet med intetkjønns bestemt form entall av substantivet. I tillegg uttalte én av bachelorstudentene også ordet <dit> [di:t] uten <t>-en så det ble [di:] istedenfor. Man kan anta at begge de tilfellene oppstod for at informantene overgeneraliserte uttaleregelen av stum <t> i slutten av ordet. Siden de to ordene oppstod bare én gang i tekstene, er det ikke mulig å se om det hadde vært gjennomgående uttale hvis ordet hadde forekommet flere ganger.

4.2.5 Bokstav <v>

Bokstaven <v> kan bli stum i slutten av ordet, som i ordene <halv> [hal:] eller <selv> [sel:].

Ordene	Standarduttale	Frekvens	Tekst nr
halv	[hal:]	1	3

Tabell 9. Ordet <halv> i tekstene

I mine tekster var ordet <halv> inkludert én gang i den tredje teksten.

Uttalen av ordet <halv> var en utfordring til nesten halvparten av informantene. Det var ikke noen stor forskjell på bachelor- og masterstudentenes resultat. Fire av åtte bachelorstudenter brukte bokstaven <v>, og to av fem masterstudenter gjorde det samme.

4.2.5.1 Oppsummering av uttale av stum <v>

Det er en uttaleregulering som ikke er inkludert i *På vei* tekstboka, men ordet er introdusert i ordforrådet i kapittel fem, når studentene begynner å lære hvordan å si tiden på norsk. Selv om ordet er i ordlisten, er det ingen transkripsjon av ordene i ordlista inkludert i *På vei* tekstboka, som kan anta at noen studenter ikke får med seg regelen.

Siden <v>-en i kombinasjonen <lv> ikke alltid er stum, kan det være utfordrende å skille fallene der den skal uttales fra fallene der den ikke skal uttales. For eksempel hadde den tredje teksten også et ord med samme stavelseskombinasjon. Men i ordet <elv> [elv] uttaler man alle bokstaver. Resultatene viser at selv om noen av informantene strevde med ordet <halv>, uttalte alle ordet <elv> ifølge NAOB sitt uttaleforslag. Ut fra dette kan det antas at informantene er bevisste på at kombinasjonen <lv> kan uttales på ulike måter, og de klarer å implementere den motsvarende regelen for det meste.

4.2.6 Generelle observasjoner fra eksperimentet

Den største innflytelsen til uttalen av informantene må være forskjellen mellom ordenes skriftbilde og uttale. Siden estisk, morsmålet til informantene, er et mer ortofont språk enn norsk, har vanen å uttale alle bokstaver stor påvirkning på hvordan studenter uttaler ord på norsk. Selv om de kjenner reglene at visse bokstaver kan være stumme i noen kombinasjoner, kan det glemmes og ikke implementeres hver gang. Det viser at studentenes uttale av noen ord har fossilisert.

Det var noen ord som alle informantene uttalte ifølge NAOB sin uttaleforslag. Det kan tyde på at det er mer sannsynlig å lære å implementere regelen av stumme konsonanter i

ordene som oppstår mer frekvent. I tillegg ser det ut at studentene har lært standarduttalen av ordene som de har hatt i sine lærebøker fra begynnelsen av studiene.

Det var to bachelorstudenter og én masterstudent som uttalte alle ord ifølge standarden. Det er forskjellige faktorer som kunne føre til dette resultatet, men én av bachelorstudentene sa at de snakker eller hører norsk hver dag. Det var bare én informant til som svarte på samme måten og de hadde veldig få avvik fra standarduttalen. Ifølge de andre informantene har én av dem bodd i Norge og den andre tatt norskkurs på nivå B2.

Èn aspekt som språkforskere understreker er at det er en fordel å tilegne språket i naturlige omgivelser. I tillegg viser forskjellige undersøkelser at alderen har stor rolle i tilegnelse av innfødtlik kompetanse. Informanter i dette eksperimentet var alle voksne når de begynte å lære norsk og de lærte språket i et klasserom, ikke i naturlige omgivelser. Dessuten kan det være vanskelig å kvitte seg med oppnådd aksent selv om man flytter til å bo i andrespråksomgivelser. (Husby og Kløve, 2001: 15-16) Dette kan også tyde på resultater fra eksperimentet, for flere informanter har bodd i Norge etter de begynte å lære norsk.

Det var også forskjell i resultatene mellom de to gruppene av informanter jeg undersøkte. Generelt kan man si at masterstudentene strevde mindre med uttale av ordene som inneholdt stumme konsonanter. Av dette kan man anta at lengden av språkstudier og nivået av input har positiv influens til informantenes uttale.

5. Diskusjon

Denne oppgaven har undersøkt hvilke uttaleavvik som oppstår blant estiske studenter i uttalen av norske stumme konsonanter. I tillegg har oppgaven forsøkt å identifisere hvilke avvik som er mest gjennomgående, samt drøfte mulige årsaker til disse avvikene oppstår – med særlig vekt på påvirkning fra skriftbildet.

En utfordring i arbeidet har vært det begrensede antallet informanter, ettersom det kun finnes et lite miljø av estiske norskelever ved Universitetet i Tartu. Derfor kan ikke funnene generaliseres til alle estiske innlærere av norsk, men gir et innblikk i tendenser blant de 13 studentene som deltok i studien.

Etter datainnsamlingen ble det også oppdaget at én variant av stum <g> ikke var representert i tekstene som ble brukt i eksperimentet. Dette skyldes at eksperimentet opprinnelig var planlagt for å analysere flere aspekter av uttale, og det ble derfor ikke kontrollert nøye om alle relevante stumme konsonanter var inkludert.

Resultatene viser at den uttaleregelen informantene slet mest med, var stum <d> i kombinasjon med <l> eller <n>, særlig når denne forekom midt i ord eller i sammensatte ord. Andre vanlige avvik ble observert i uttalen av ordene <ved> og <halv>, noe som kan skyldes variasjon i uttalen av <v> eller lav frekvens av disse ordene i undervisningsmateriale.

Den tredje uttaleregelen som ikke alle bachelorstudentene fulgte i tråd med uttaleforslaget i NAOB, gjaldt intetkjønns bestemt form entall i substantiver. Her var det tydelig forskjell mellom de to gruppene, ettersom masterstudentene i stor grad uttalte denne formen korrekt. En mulig forklaring er at korrekt uttale forutsetter forståelse av ordets betydning og grammatisk funksjon, noe som kan være lettere for studenter med mer erfaring i språket.

Det var forventet at informanter som hadde lært svensk før de begynte med norsk, ville uttale <t>-en i slutten av ordet, ettersom en lignende grammatisk struktur finnes i svensk. Dette viste seg imidlertid ikke å være tilfelle. I tillegg ble det observert at fem informanter sannsynligvis overgeneraliserte regelen ved å utelate <t>-en i ordet <havregrøt>.

Samtidig var det flere ord der alle informantene fulgte standarduttalen, som <glad>, adjektiver med <-ig>-ending, spørreord som begynner med <hv>, og determinativet <det>. Dette tyder på at hyppig eksponering for visse ord kan bidra til korrekt uttale.

Sammenligningen mellom bachelor- og masterstudenter viser at masterstudentene hadde færre uttaleavvik. Dette kan forklares med lengre eksponering for norsk språk og mer språklig input over tid.

6. Konklusjon

I denne oppgaven analyserte jeg lydopptak fra 13 estiskspråklige studenter. Til dette formålet valgte jeg ut fire tekster fra læreboken *På vei*, som informantene hadde arbeidet med i løpet av sine norskstudier. Informantene fylte ut et spørreskjema om sin språklige bakgrunn og leste deretter tekstene høyt, som ble tatt opp på bånd. Analysen fokuserte på uttalen av ord som inneholdt stumme konsonanter, og ordene ble gruppert etter hvilke konsonanter de inneholdt. I analysedelen undersøkte jeg hvilke uttaleavvik som forekom, og drøftet mulige årsaker til at informantene strevde med visse uttaleregler.

De viktigste funnene i eksperimentet var at studentene hadde størst utfordringer med uttalen av stum <d> i midten av ord. Samtidig ble det identifisert flere ord som samtlige informanter uttalte i tråd med uttaleforslaget i *Det Norske Akademis Ordbok*. På grunn av det begrensede antallet informanter kan resultatene ikke generaliseres, men de gir likevel indikasjoner på visse tendenser i uttalen blant estiske norskelever.

Forbedringspotensialet for fremtidige studier inkluderer: å inkludere et større antall informanter for å få et bredere datagrunnlag, å sammenligne med informanter som har andre morsmål enn estisk, for å vurdere om avvikene er spesifikke for estisk, å gjennomføre longitudinelle studier for å undersøke hvordan uttalen utvikler seg over tid, å utvide fokus til andre aspekter av uttale, som trykkplassering, vokallengde eller varierende lydverdi.

Referanseliste:

- Asu, E. L., Teras, P., Lippus, P. og Pajusalu, K. (2016). Eesti keele hääldus. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Berggreen, H. og Tenfjord, K., 2003. Andrespråkslæring. 4.opplag. Ad Notam Gyldendal, Oslo.
- Britannica, 2025. Phonology. Encyclopedia Britannica. Tilgjengelig fra: <https://www.britannica.com/science/phonology>. (Hentet: 19.mai 2025).
- Det felles europeiske rammeverket for språk: læring, undervisning, vurdering. Utvidet versjon. HK-dir, 2022.
- Eberhard, D. M., Simons, G. F. og Fenning, C. D. (eds.). 2025. Ethnologue: Languages of the World. Twenty-eighth edition. Dallas, Texas: SIL International. Tilgjengelig fra: <https://www.ethnologue.com/browse/names/>. (Hentet: 13.april 2025).
- Ellingsen, E. & Mac Donald, K., 2012. På vei Tekstbok. Oslo: Cappelen Damm.
- Erelt, M., Erelt, T. og Ross, K., 2020. Eesti keele käsiraamat. Eesti Keele Instituut. Tallinn.
- Avvik, NAOB, u.d. Det Norske Akademis Ordbok. Tilgjengelig fra: <https://naob.no/ordbok/avvik>. (Hentet: 19.mai 2025).
- Husby, O. og Kløve, M. H., 2001. Andrespråksfonologi. Teori og metodikk. Ad Notam Gyldendal, Oslo.
- Hvenekilde, A. og Ryen, E. (red.), 1984. «Kan jeg få ordene dine, lærer?». Artikler om norsk som andrespråk, språkfunksjoner, tospråklighet, tokulturell undervisning. LNU: Cappelen.
- Kirstein, K., 2005. «En kul pil?» «Nei - en gul bil!» En fonologisk studie i esteres uttaleproblemer i norsk. Bacheloroppgave. Universitetet i Tartu.
- Knudsen, C. S. og Husby, O., 2022. Uttaleundervisning. Fra teoretisk innsikt til praktisk anvendelse i klasserommet. Fagbokforlaget.
- Korrekturavdelingen, u.d. Frekvensordliste: de vanligste norske ord (undersøkelse i regi av Universitetet i Bergen, basert på tekst fra romaner og aviser). Tilgjengelig fra: <https://www.korrekturavdelingen.no/ord-uttrykk-frekvensordliste-500-vanligste-norsk.htm> (Henten: 20.mai 2025).
- Kráľová, Z., Nemčoková, K., Datko, J., 2021. Foreign Language Pronunciation, from Theory to Practice. Cambridge Scholars Publishing.

Lado, R., 1957. *Linguistics across Cultures: Applied Linguistics and Language Teachers*. University of Michigan Press, Ann Arbor.

Oratastic, 2025. Hvorfor lære uttale? Tilgjengelig fra: <https://oratastic.eu/hvorfor-uttale/>. (Hentet: 25.mai 2025).

Ortofon, NAOB, u.d. *Det Norske Akademis Ordbok*. Tilgjengelig fra: <https://naob.no/ordbok/ortofon>. (Hentet: 11.mai 2025).

Simonsen, H. G., Endersen, R. T. og Hovdhaugen, E. (red), 1988. *Språkvitenskap. En elementær innføring*. 3.utgave. Universitetsforlaget AS.

Språkrådet, n.d. *Uttaleråd*. Tilgjengelig fra: <https://sprakradet.no/godt-og-korrekt-sprak/praktisk-sprakbruk/uttalerad/>. (Hentet: 14.mai 2025).

Tajareh, M. J. (2015). An Overview of Contrastive Analysis Hypothesis. *Cumhuriyet Science Journal*, 36(3), 1106–1113.

Tihhonovits, D., 2022. Persepsjon og uttale av de norske vokalene /i/, /y/ og /ʉ:/ hos estisk- og russisktalende studenter. Bacheloroppgave. Universitetet i Tartu.

Vedlegg 1. Samtykkeformen til informanter

Uuring: Eestlaste suuline keeleoskus norra keele rääkimisel

Informeerimise ja teadliku nõusoleku vorm

Uurimistöö peamiseks eesmärgiks on uurida norra keele suulisi oskusi üliõpilastel, kelle emakeeleks on eesti keel ning kes on õppinud norra keelt Tartu Ülikooli skandinavistika osakonna norra keele ja kirjanduse peerialal alates aastast 2022. Oskusi uuritakse, kasutades tekste norra keele õpikust *På vei*, tekstide ettelugemist ja salvestamist. Uuringus osalemine on vabatahtlik. Sul on õigus uuringus osalemisest igal hetkel loobuda ja küsimustikele vastamine ja/või katse katkestada, ilma et sellest tekiks tagajärgi. Pärast katse läbitegemist on õigus osalemisest loobuda kahe nädala jooksul.

Uuringu käigus tuleb Sul esmalt täita Google Forms-i keskkonnas taustaküsimustik. Taustaküsimustiku küsimused uurivad demograafilist tausta (sugu, vanus, keeleoskused) ja sinu kokkupuudet norra keelega. Seejärel viiakse läbi Tartu Ülikooli Lossi 3 õppehoones katse, mis kestab umbes 15 minutit. Sul palutakse tutvuda etteantud tekstidega ning need seejärel kõva häälega ette lugeda, et need saaks salvestada. Tekstide vahel on võimalik teha pause.

Uuringu viib läbi Grete Lepa, kes on Tartu Ülikooli Skandinavistika osakonna kolmanda kursuse üliõpilane.

Sinu andmed on isikustamist võimaldaval kujul andmete kogumise, kontrollimise ja eeltötluse perioodil, mil neile saavad ligi ainult uurimust läbiviivad isikud. Pärast seda viiakse andmed anonüümsele kujule. Töös kasutan andmeid kujul, mis ei võimalda isikute tuvastamist ning osalejatele viidatakse töös ainult osalejakoodide kaudu. Kogutud andmeid hoitakse salasõnaga kaitstud arvutis ning pilves. Bakalaureusetöoks tehtud salvestusi hoitakse alles kuni 5 aastat.

Mind,, on informeeritud ülalmainitud uuringust ja ma olen teadlik läbiviidava uurimistöö eesmärgist ja metoodikast. Olen nõus uurimuses osalema ning annan nõusoleku ka oma isikuandmete töötlemiseks. Olen teadlik, et kogutud andmed on konfidentsiaalsed ning neid kasutatakse ainult selle uurimistöö eesmärkidel osaleja koodidega.

Uuringu käigus tekkivate küsimuste kohta annavad mulle täiendavat informatsiooni: Grete Lepa
Tartu Ülikooli Skandinavistika osakonna norra keele ja kirjanduse kolmanda kursuse üliõpilane, e-mail: grete.lepa@ut.ee

Uuritava allkiri

Kuupäev, kuu, aasta

Uuritavale informatsiooni andnud isik

Uuritavale informatsiooni andnud isiku allkiri

Kuupäev, kuu, aasta

Vedlegg 2. Spørreskjema til informantenes bakgrunnsinformasjon

Informantenes bakgrunnsinformasjon til bacheloroppgave

Hei!

Jeg heter Grete Lepa og jeg studerer norsk språk og litteratur. Jeg vil gjerne ha din hjelp med bacheloroppgaven min som undersøker esteres muntlige norskferdigheter. Spørreskjemaet brukes for å samle inn noen opplysninger om deg, din språkbakgrunn og dine språkferdigheter.

Det tar ca. 5 minutter å svare på spørsmålene. Informasjonen som jeg samler inn kommer brukes anonymt og bare i forbindelse med bacheloroppgaven min.

Tusen takk!

Grete

* Indicates required question

1. 1. Navn *

2. 2. Alder *

3. 3. Kjønn *

Mark only one oval.

Mann

Kvinne

4. 4. På hvilket nivå studerer du norsk? *

Mark only one oval.

Bachelornivå

Mastersnivå

5. 5. Hva er ditt morsmål? *

6. 6. Hvilke språk hadde du lært **før** du begynte å lære norsk? *

Tick all that apply.

Engelsk

Russisk

Spansk

Fransk

Svensk

Tysk

Other: _____

7. 7. Nevn alle språkene du hadde lært **før** du begynte å lære norsk og vurdere dine kunnskaper i de språkene (A1, A2, B1, B2, C1, C2) og utskill dem med kommaer.

8. 8. Hvor lenge har du lært norsk? *

Mark only one oval.

1 2 år

1 2,5 år

1 3 år

1 4 år

1 5 år

1 6 år

Other: _____

9. 9. Hvordan vurderer du selv nivået på dine norskkunnskaper? *

Mark only one oval.

- A2
- B1
- B2
- C1
- Other: _____

10. 10. Hvor ofte snakker og/eller hører du norsk i din hverdag (på skolen, på jobb, hjemme osv)?

Mark only one oval.

- Hver dag
- To-tre ganger i uken
- Én gang i uken
- Mindre enn én gang i uken
- Other: _____

11. 11. Hvor lenge har du bodd i Norge? *

Mark only one oval.

- Aldri
- Under ett år
- Inntil 2 år
- Other: _____

Tusen takk!

Vedlegg 3. Tekster til uttaletesten

Tekst 1

På vei tekstbok, s.40

Sammendrag

Thomas og Irina sitter i en park, og Irina sender en melding til en gammel venn. Thomas er litt sjalu og går i kiosken. Der kjøper han to aviser, ei flaske mineralvann, to epler og ei pølse med brød. Han tenker på Irina. Hun har lyst på sjokolade, og Thomas kjøper en stor sjokolade til henne. Han er ikke dum og sjalu, nei.

Tekst 2

På vei tekstbok, s.48

godt å vite

Frokost

Mange spiser brød med pålegg til frokost. Pålegget er for eksempel ost, skinke, syltetøy, egg eller leverpostei.

Mange spiser også havregrøt eller kornblandinger med frukt og melk eller yoghurt. Det er vanlig å drikke jus, melk og kaffe eller te.

Lunsj

Det er ganske vanlig å ha matpakke med på jobben eller på skolen.

I matpakka er det noen skiver brød med pålegg. Matpakka spiser man til lunsj.

Mange har også med frukt - et eple, en banan eller en appelsin.

På mange skoler og arbeidsplasser er det kantine, og man kan kjøpe smørbrød, varm mat eller salat til lunsj.

Tekst 3

På vei tekstbok, s.135

Typisk norsk?

Det er typisk norsk å spise hvalkjøtt, sier Pablo til Haifa.

Andre vil si at det er typisk norsk å spise vafler, drikke mye melk eller gå på tur i allslags vær.

Her forteller Ebow Annan fra Ghana hva han mener er typisk norsk:

Jeg heter Ebow Annan, er 24 år gammel og kommer fra Ghana. Jeg har bodd i Norge i fire år. For tre år siden møtte jeg en hyggelig, norsk familie, og de inviterte meg på hyttetur på fjellet. Jeg ble veldig glad og tok på meg pene klær og sko. Det var helt feil! Vi gikk i en halv time fra parkeringsplassen og til hytta. Det var ikke vei til hytta, og skoene mine ble våte og skitne. Og hytta?

Den var lita og hadde ikke strøm eller vann. Familien hentet vann fra ei elv i nærheten. Men det var ikke det verste. Hytta hadde ikke WC, men et lite hus, en «utedo» ti meter fra hytta. Det luktet ikke godt der! Familien var ganske rik, men de elsket hytta si og reiste ofte dit.

I dag vet jeg at mange norske hytter har strøm og vann, men jeg tror likevel at «min» familie er typisk norsk. De liker at hytta er lita og primitiv og ligger langt fra andre folk. Det synes jeg er litt rart.

Tekst 4

På vei tekstbok, s.143. Ord i kursiv har jeg endret for å ha flere ord som kan analyseres.

Unnskyld, hvor er ...?

Hans-Olav drar for å se på leiligheten. Han finner ikke ut hvor Egelundveien er og stopper en *ung* mann *for å spørre for hjelp*:

Hans-Olav: Unnskyld, men vet du hvor Egelundveien ligger? Det er visst ikke så langt herfra.

Mannen: Egelundveien? Nei, dessverre. Men kanskje du kan spørre i bokhandelen? Den ligger på den andre siden av torget, ved siden av postkontoret.

Hans-Olav: Å ja, der ser jeg den. Takk skal du ha. Forresten, er det en minibank i nærheten?

Mannen: Ja, det er en minibank rett utenfor matbutikken, til høyre for bokhandelen.

Hans-Olav: Fint, takk for hjelpen.

Mannen: Bare hyggelig.

I bokhandelen:

Hans-Olav: Hei. Kan jeg spørre deg om noe?

Selger: Ja, selvfølgelig.

Hans-Olav: Jeg leter etter Egelundveien. Vet du hvor det er?

Selger: Egelundveien? Nei – jo, det vet jeg. Det er like i nærheten.

Du går rett fram og tar til venstre i lyskrysset.

Så tar du andre vei til høyre. Da kommer du til en skole. Egelundveien ligger rett bak skolen.

Hans-Olav: Takk skal du ha.

Selger: Ingen årsak.

Vedlegg 4. Full oversikt over ordene med stumme konsonanter i tekstene

Ordene	Standarduttale	Frekvens	Tekst nr
L+D			
melding	[me`l:iŋ]	1	1
unnskyld	[u`nʃyl]	2	4
N+D			
sender	[se`n:ør]	1	1
kornblandinger	[ko:rnbla`n:iŋer]	1	2
Egelundveien	[egelum:væiøn]	6	4
Vokal + D			
med	[me:]	5	1, 2
ved	[ve:]	1	4
glad	[gla:]	1	3
brød	[brø:]	4	1, 2
-IG			
vanlig	[va:`nli]	2	2
hyggelig	[hy`g:(ə)li]	2	3, 4
selvfølgelig	[selfø`lg(ə)li]	1	4
HV			
hvalkjøtt	[va:lçøt:]	1	3
hva	[va:]	1	3
hvor	[vor:]	2	4
HJ			
hjelp(en)	[jelp(en)]	2	4
-ET			
pålegget	[på:leg:e]	1	2
fjellet	[fjel:e]	1	3
torget	[tårge]	1	4
postkontoret	[påstkonto:´re]	1	4
lyskrysset	[ly:skrys:e]	1	4
DET			
det	[de:´]	18	2, 3, 4
LV			
halv	[hal:]	1	3

RESÜMEE

TARTU ÜLIKOOL
SKANDINAVISTIKA OSAKOND

Grete Lepa

“Den ligger på den andre siden av [tårget], [ved] siden av [påstkonto:´ret]” Norra keele hääletute konsonantide hääldamine eesti emakeelega üliõpilaste seas: kvalitatiivne uuring

Bakalaureusetöö

2025

Lehekülgede arv: 52

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida, kuidas hääldavad eesti emakeelega õpilased hääletuid konsonante sisaldavaid norrakeelseid sõnu. Töös esitatakse järgmised uurimisküsimused:

1. Kas eesti emakeelega õpilaste hääletute konsonantide häälduses esineb kõrvalekaldeid?
2. Millised kõrvalekalded on kõige läbivamad?
3. Miks need kõrvalekalded esinevad? Mis on tudengite hääldust mõjutanud?

Töös arutletakse natuke ka selle üle, kas õpilaste hääldust mõjutab eesti keele foneetilisus ning norra keele ja kirja pildi erinevused.

Töö põhineb lindistustel, milles loevad Tartu Ülikooli Skandinavistika osakonnas õppivad kaheksa eesti emakeelega bakalaureuse- ja viis magistritudengit kõva häälega ette neli etteantud teksti. Tekstid pärinevad norra keele õpikust “På vei” (2012), mille õpilased kasutasid oma norra keele algõppes.

Töös liigitatakse hääletuid konsonante sisaldavad sõnad Knudsen ja Husby (2020: 172) jaotuse järgi.

Analüüsist selgub, et kõige rohkem oli erinevust standard hääldusest sõnades, mis sisaldasid silbi lõpus asuvaid tähekombinatsioone <ld> või <nd> ning milles <d>-d ei hääldata välja. Selle põhjuseks võib olla, et sõna keskele jääv tähekombinatsioon ei saa piisavalt tähelepanu ning hääletu konsonant hääldatakse välja. Samas oli sõnu, kus kõik katses osalejad hääldasid

sõnu vastavalt standardile. Sellisteks sõnadeks olid sõnad nagu <glad>, küsisõnad <hva> ja <hvor> või determinant <det>. Nende sõnade puhul võib olla tegemist faktoriga, et need sõnad esinevad tekstides ja kõnes sagedamini ning tänu sellele on õpilased omandanud nende standard häälduse. Lisaks võib olla põhjuseks see, et need sõnad õpitakse keeleõpingute alguses ning tänu sellele jääb nende hääldus paremini meelde.

Edasiseks uurimissuunaks võib selle töö põhjal suurendada informantide hulka, et suurendada analüüsitava materjali hulka. Lisaks võib teha eksperimenti mõne teise emakeele informantidega, et võrrelda, kas tulemused erinevad eesti emakeele kõnelejate tulemustest. Samuti oleks huvitav teha sarnane eksperiment, kuid keskenduda teistele häälduse aspektidele nagu sõnarõhk, vokaalide pikkus või varieeruvad häälikud.

Märksõnad: hääldus, hääletu konsonant, fonoloogia.

Annotatsioon

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida, kuidas hääldavad eesti emakeelega õpilased hääletuid konsonante sisaldavaid norrakeelseid sõnu. Töö põhineb lindistustel, milles loevad Tartu Ülikooli Skandinavistika osakonnas õppivad kaheksa eesti emakeelega bakalaureuse- ja viis magistritudengit kõva häälega ette neli etteantud teksti. Tekstid pärinevad norra keele õpikust “På vei” (2012), mida õpilased kasutasid oma norra keele algõppes.

Töö koosneb teooriaosast, mis annab ülevaate võõrkeele omandamisega kaasnevatest aspektidest ja kontrastiivanalüüsi norra ja eesti keele hääldusest. Meetodis on kirjeldatud eksperimendi ülesehitust ning läbiviimist. Analüüsis on antud ülevaade eksperimendi tulemustest ning arutletud selle üle, millised faktorid on võinud mõjutada katseisikute häälduse kujunemist norra keeles.

Märksõnad: hääldus, hääletu konsonant, fonoloogia.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemise

Mina, Grete Lepa,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

“Den ligger på den andre siden av [tårget], [ved] siden av [påstkonto:´ret]” En studie av esteres uttale av stumme konsonanter i norsk

mille juhendaja on Antonina Kostina,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

/digiallkirjastatud/

Grete Lepa

Tartus, 26.05.2025

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud käesoleva bakalaureusetöö ise ning toonud korrektselt välja teiste autorite panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli maailma keelte ja kultuuride instituudi skandinavistika osakonna lõputööde juhendist ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

/allkirjastatud digitaalselt/

Grete Lepa

Tartus, 26.05.2025

Lõputöö on lubatud kaitsmisele

Antonina Kostina

Tartus, 26.05.2025